

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 19 december 2019*

”Överklagande – Personalmål – Tjänsteföreskrifterna för tjänstemännen i Europeiska unionen – Artikel 1d – Artikel 17 första stycket i bilaga VIII – Efterlevandepension – Villkor för beviljande – Begreppet ’efterlevande make’ till en tjänsteman i unionen – Äktenskap och samlevnadsform som inte är ett äktenskap – Samboförhållande – Principen om icke-diskriminering – Jämförbar situation – Föreligger inte – Villkor avseende att äktenskapet har varat en viss tid – Bedrägeribekämpning – Motivering”

I mål C-460/18 P,

angående ett överklagande enligt artikel 56 i stadgan för Europeiska unionens domstol, som ingavs den 12 juli 2018,

HK, Espartinas-Sevilla (Spanien), företrädd av S. Rodrigues och A. Champetier, advokater,

klagande,

i vilket de andra parterna är:

Europeiska kommissionen, företrädd av G. Gattinara och B. Mongin, båda i egenskap av ombud,

svarande i första instans,

Europeiska unionens råd, företrädd av M. Bauer och R. Meyer, båda i egenskap av ombud,

intervenient i första instans,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J.-C. Bonichot, domstolens vice ordförande, R. Silva de Lapuerta, samt domarna M. Safjan (referent), L. Bay Larsen och C. Toader,

generaladvokat: P. Pikamäe,

justitiesekreterare: handläggaren V. Giacobbo-Peyronnel,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 8 maj 2019,

och efter att den 29 juli 2019 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

* Rättegångsspråk: franska.

följande

Dom

- 1 HK har yrkat att domstolen ska upphäva den dom som meddelades av Europeiska unionens tribunal den 3 maj 2018, HK/kommissionen (T-574/16, ej publicerad, EU:T:2018:252) (nedan kallad den överklagade domen). Genom denna dom ogillade tribunalen HK:s talan dels om ogiltigförklaring av Europeiska kommissionens beslut att inte bevilja honom efterlevandepension (nedan kallat det omtvistade beslutet) och, vid behov, kommissionens beslut om avslag på hans klagomål, dels om ersättning för den ekonomiska och ideella skada som han påstår sig ha lidit.

Tillämpliga bestämmelser

Direktiv 2000/78/EG

- 2 I artikel 1 i rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (EGT L 303, 2000, s. 16, rättelse EGT L 2, 2001, s. 42), med rubriken ”Syfte”, anges följande:

”Syftet med detta direktiv är att fastställa en allmän ram för bekämpning av diskriminering i arbetslivet på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning, för att principen om likabehandling skall kunna genomföras i medlemsstaterna.”

- 3 I artikel 2 i detta direktiv, med rubriken ”Begreppet diskriminering”, föreskrivs följande:

”1. I detta direktiv avses med principen om likabehandling att det inte får förekomma någon direkt eller indirekt diskriminering på någon av de grunder som anges i artikel 1.

2. Enligt punkt 1 skall

- a) direkt diskriminering anses förekomma när en person på någon av de grunder som anges i artikel 1 behandlas mindre förmånligt än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation,

...”

Tjänsteföreskrifterna

- 4 I artikel 1d i tjänsteföreskrifterna för tjänstemän i Europeiska unionen, i den lydelse som är tillämplig i förevarande mål (nedan kallade tjänsteföreskrifterna), föreskrivs följande:

”1. Vid tillämpningen av dessa tjänsteföreskrifter skall all diskriminering på grund av bland annat kön, ras, hudfärg, etniskt eller socialt ursprung, genetiska särdrag, språk, religion eller övertygelse, politisk eller annan åskådning, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning vara förbjuden.

Vid tillämpningen av dessa tjänsteföreskrifter skall även andra samlevnadsformer än äktenskap behandlas som äktenskap om de uppfyller alla de villkor som fastställs i artikel 1.2 c i bilaga VII.

...

5. Om en person som omfattas av dessa tjänsteföreskrifter anser sig ha blivit felaktigt behandlad därför att den princip om lika behandling som anges ovan inte har tillämpats, och påvisar fakta som ger anledning att förmoda att direkt eller indirekt diskriminering har förekommit, ankommer det på institutionen att bevisa att den inte har brutit mot principen om lika behandling. Denna bestämmelse skall inte tillämpas vid disciplinåtgärder.

6. Tillämpningen av principen om icke-diskriminering och proportionalitetsprincipen får bara begränsas på objektiva och rimliga grunder i syfte att uppnå legitima mål av allmänt intresse inom ramen för personalpolitiken. Dessa mål kan i synnerhet motivera att det fastställs en obligatorisk pensionsålder och en minimiålder för berättigande till avgångspension.”

5 I artikel 79 första stycket i tjänsteföreskrifterna stadgas följande:

”Den efterlevande maken efter en tjänsteman eller tidigare tjänsteman skall på de villkor som anges i kapitel 4 i bilaga VIII ha rätt till en efterlevandepension som motsvarar 60 % av den avgångspension eller invaliditetsersättning som den avlidne var berättigad till eller som han, oavsett tjänstgöringstid eller ålder, skulle ha varit berättigad till den vid tidpunkten för dödsfallet.”

6 I artikel 91.2 i tjänsteföreskrifterna föreskrivs följande:

”Överklaganden till Europeiska unionens domstol är endast tillåtet

- då ett klagomål anförts till tillsättningsmyndigheten enligt artikel 90.2 inom den tidsfrist som där föreskrivs, och
- klagomålet avslagits, antingen uttryckligen eller tyst.”

7 I artikel 1.2 i bilaga VII till tjänsteföreskrifterna anges följande:

”Följande skall beviljas hushållstillägg:

...

c) Tjänsteman som är registrerad i en stabil samlevnadsform, som inte är ett äktenskap, under förutsättning att

- i) paret kan uppvisa en officiell handling erkänd av en medlemsstat eller av någon behörig myndighet i en medlemsstat, som bekräftar att de lever tillsammans i ett förhållande utan att vara gifta med varandra,
- ii) ingen av dem är gift eller lever i ett förhållande med någon annan,
- iii) de inte är släkt i rätt upp- eller nedstigande led, syskon, förälders syskon, syskonbarn, svärsöner eller svärdöttrar,
- iv) paret inte har rättslig möjlighet att ingå äktenskap i en medlemsstat; ett par skall anses ha rättslig möjlighet att ingå äktenskap enligt detta led endast om parterna uppfyller samtliga villkor för att ingå äktenskap med varandra enligt lagstiftningen i en medlemsstat.

...”

8 Artikel 17 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna har följande lydelse:

”Den efterlevande maken efter en tjänsteman vars död inträffat under den tid då han innehade någon av de administrativa tjänsteställningar som anges i artikel 35 i tjänsteföreskrifterna skall ha rätt till, förutsatt att de varit gifta i minst ett år och om inte annat följer av bestämmelserna i artiklarna 1.1

och 22, vara berättigad till efterlevandepension som motsvarar av den avgångspension som tjänstemannen skulle ha fått om han, oberoende av tjänstgöringstidens längd eller ålder, varit berättigad till en sådan pension vid sin bortgång.

Villkoret om äktenskapets längd skall inte beaktas om det finns ett eller flera barn i äktenskapet eller i tjänstemannens eventuellt tidigare äktenskap, förutsatt att den efterlevande maken försörjer eller har försörjt barnen eller om tjänstemannens bortgång är en följd av antingen ett handikapp eller en sjukdom som han ådragit sig i tjänsten eller genom ett olycksfall.”

Bakgrund till tvisten

- 9 HK, klaganden, och N började sin samlevnad under år 1994, och var då bosatta i Liège (Belgien).
- 10 N var tjänsteman vid Europeiska kommissionen och från den 16 maj 2005 var hon placerad vid Gemensamma forskningscentret (JRC) i Sevilla (Spanien).
- 11 På grund av sina hälsoproblem hade klaganden inte möjlighet att arbeta eller utbilda sig. Han erhöll regelbundet pengar från N.
- 12 HK och N ingick äktenskap i Liège den 9 maj 2014.
- 13 N avled den 11 april 2015.
- 14 Efter N:s bortgång meddelade kommissionen klaganden muntligen att han inte skulle beviljas efterlevandepension.
- 15 Den 15 juni 2015 ingav klaganden ett föregående administrativt klagomål mot det omtvistade beslutet. Genom beslut av den 15 september 2015 avslog kommissionen klagomålet.

Förfarandet vid tribunalen och den överklagade domen

- 16 Genom ansökan som inkom till personaldomstolens kansli den 23 december 2015 väckte klaganden talan om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet och om ersättning för den ekonomiska och ideella skada som han påstod sig ha lidit.
- 17 Genom skrivelse som inkom till personaldomstolens kansli den 18 februari 2016 ansökte Europeiska unionens råd om att få intervenera i målet till stöd för kommissionens yrkanden. Ordföranden på personaldomstolens första avdelning biföll ansökan genom beslut av den 13 april 2016.
- 18 Med tillämpning av artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) 2016/1192 av den 6 juli 2016 om överföring till tribunalen av behörigheten att i första instans avgöra tvister mellan Europeiska unionen och dess anställda (EUT L 200, 2016, s. 137), överfördes målet till europeiska unionens tribunal i det skick det förelåg per den 31 augusti 2016.
- 19 Till stöd för sitt yrkande om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet och, vid behov, beslutet av den 15 juni 2015 om avslag på hans klagomål, hävdade klaganden, i form av en invändning, att artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna är rättsstridig. Han gjorde härvidlag gällande dels att villkoret avseende att äktenskapet eller samlevnadsformen som inte är ett äktenskap ska ha varat i minst ett år är godtyckligt och olämpligt med beaktande av det ändamål som eftersträvas med efterlevandepension, dels att denna bestämmelse är rättsstridig av det skälet att den strider mot artikel 21 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan) och artikel 2 i direktiv 2000/78.

- 20 Klaganden yrkade även att kommissionen skulle förpliktas att ersätta den ekonomiska och ideella skada som han lidit, och som i överensstämmelse med rätt och billighet (*ex aequo et bono*) uppskattades till 5 000 euro.
- 21 Genom den överklagade domen ogillade tribunalen klagandens talan och förpliktade honom att ersätta rättegångskostnaderna.

Parternas yrkanden vid domstolen

- 22 Klaganden har yrkat att domstolen ska
- upphäva den överklagade domen,
 - pröva målet i sak och bifalla de yrkanden som framställts i första instans, inklusive yrkandet att kommissionen ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna eller, i andra hand,
 - återförvisa målet till tribunalen för prövning, varvid frågan om rättegångskostnaderna i målet om överklagande ska avgöras i enlighet med artikel 184 i domstolens rättegångsregler.
- 23 Kommissionen har yrkat att domstolen ska
- ogilla överklagandet, och
 - förplikta klaganden att ersätta rättegångskostnaderna.

Prövning av överklagandet

- 24 Klaganden har åberopat två grunder till stöd för sitt överklagande. Den första grunden avser ett åsidosättande av artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna, samt att domskälen i den överklagade domen är tvetydiga, inkonsekventa och motsägelsefulla, och den andra grunden avser ett åsidosättande av principen om icke-diskriminering, samt att den överklagade domen är bristfälligt motiverad.

Upptagande till prövning

- 25 Kommissionen och rådet har vid förhandlingen gjort gällande att i sin ansökan till tribunalen åberopade klaganden, i form av en invändning, en grund avseende att artikel 17 första stycket i bilaga VIII i tjänsteföreskrifterna är rättsstridig, och genom denna grund gjorde klaganden gällande att nämnda bestämmelse är diskriminerande av det skälet att för att efterlevandepension ska beviljas krävs att de berörda personerna har ingått äktenskap. Nu hävdar klaganden emellertid, till stöd för den första grunden för överklagandet, att artikel 17 första stycket inte förbehåller efterlevandepension för enbart äkta par. Denna grund prövades inte vid tribunalen och utgör således en ny grund, varför den inte kan tas upp till prövning.
- 26 Härvidlag ska det påpekas att det framgår av fast rättspraxis att om en part tilläts att vid domstolen åberopa en ny grund och ett nytt argument som denne inte har åberopat vid tribunalen, skulle detta innebära att vederbörande vid domstolen, vilken har en begränsad behörighet i mål om överklagande, kunde anhängiggöra en mer omfattande tvist än den som tribunalen har prövat. Domstolen är i ett mål om överklagande således endast behörig att pröva den rättsliga bedömningen av de grunder som har åberopats i den lägre instansen (dom av den 1 juni 1994, *Commission/Brazzelli Luaidi m.fl.*, C-136/92 P, EU:C:1994:211, punkt 59, och dom av den 8 november 2016, *BSH/EUIPO*, C-43/15 P, EU:C:2016:837, punkt 43).

- 27 När en grund kan prövas i sak ankommer det emellertid i princip på klaganden att utveckla argument till stöd för denna grund efter klagandens gottfinnande, vilka antingen kan vara argument som redan åberopats vid tribunalen eller nya argument, framför allt beträffande tribunalens bedömningar. Om så inte vore fallet skulle överklagandeinstitutet förlora en del av sin betydelse (dom av den 18 januari 2007, PKK och KNK/rådet, C-229/05 P, EU:C:2007:32, punkt 64 och där angiven rättspraxis).
- 28 I förevarande fall kan det konstateras att tolkningen av artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna och tillämpningen av denna bestämmelse på klagandens situation behandlades av tribunalen under förfarandet i första instans. Förevarande grund syftar till att på ett utförligt sätt ifrågasätta tribunalens tolkning och tillämpning av denna bestämmelse, och utgör inte en ny grund som inte får åberopas i ett mål om överklagande.
- 29 Härav följer att den första grunden för överklagandet kan tas upp till prövning.

Prövning i sak

Parternas argument

- 30 Klaganden har gjort gällande att domskälen i den överklagade domen är tvetydiga, inkonsekventa och motsägelsefulla. Härvidlag anser klaganden att tribunalen förde ett felaktigt resonemang beträffande den första grunden, avseende att rekvisitet om äktenskap eller samlevnadsform som inte är ett äktenskap är godtyckligt och olämpligt, då den slog fast att det finns ett "förbehållslöst" samband mellan begreppet "maken", i den mening som avses i artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna, och begreppet äktenskap. Tribunalen lade således till ett villkor för tillämpningen av denna bestämmelse, som inte uppställer något krav på att för att efterlevandepension ska beviljas en efterlevande make till en avlidne tjänsteman ska dessa personer ha ingått äktenskap. Klaganden har gjort gällande att rättsläget har utvecklats, i den meningen att lagstiftningen för äktenskap har tillnärmats den som gäller för andra former av samlevnad, såsom samboförhållande eller samlevnadsförhållande som inte är ett äktenskap.
- 31 Dessutom har även unionslagstiftningen utvecklats, bland annat i samband med reformen av tjänsteföreskrifterna 2004, varvid särskilt första punkten i artikel 1d ändrades. Unionslagstiftaren lade nämligen till sexuell läggning i den bestämmelsen så att partner av samma kön som ingått ett officiellt registrerat partnerskap, under vissa villkor, på samma grunder kan beviljas de förmåner som tillkommer gifta personer i enlighet med tjänsteföreskrifterna.
- 32 Klaganden anser således att tribunalen, i punkt 30 i den överklagade domen, inte med fog kunde slå fast att de bestämmelser i tjänsteföreskrifterna som är relevanta för tvistens lösning, däribland artikel 17 första stycket i bilaga VIII, innehåller unionsrättsliga begrepp, såsom "äktenskap" och "make", vilka enbart avser ett civilrättsligt äktenskap i traditionell mening.
- 33 Den överklagade domen är dessutom motsägelsefull eftersom tribunalen, i punkt 28 i domen, även framhöll att äktenskap "i princip" inte är jämförbart med samboförhållanden eller andra de facto-förhållanden. Tribunalen erkände således att det finns situationer där äktenskapet kan likställas med dessa andra typer av förhållanden. Tribunalen drog emellertid inga slutsatser av denna eventualitet för att bedöma huruvida det förhållande som klaganden hade med den avlidne tjänstemannen i förevarande fall kunde likställas med ett äktenskap och huruvida klaganden kunde anses vara en "efterlevande make", i den mening som avses i artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna. Detta resonemang gör sig gällande i än högre grad eftersom klaganden kunde bevisa förekomsten och varaktigheten av hans livsgemenskap med N.

- 34 I punkt 47 i den överklagade domen fann tribunalen att punkt 22 i den domen ledde till slutsatsen att villkoret för att efterlevandepension ska beviljas inte grundar sig på förlusten av den avlidne tjänstemannens inkomst, utan på den rättsliga arten av de band som förenar tjänstemannen med hans eller hennes efterlevande make eller partner. Tribunalen gjorde således en riktig bedömning när den fann att begreppen "make" och "partner" är liktydiga.
- 35 Kommissionen har invänt att tolkningen av de begrepp som ges i tjänsteföreskrifterna inte kan medföra en skyldighet för unionsdomstolen att ta hänsyn till nationell lagstiftning. Kommissionen har hävdad att andra samlevnadsformer än äktenskap i vissa fall kan ge upphov till rättigheter för en ogift partner, men endast för det fall att de villkor som föreskrivs i tjänsteföreskrifterna är uppfyllda. För att en "samlevnadsform som inte är ett äktenskap" ska erkännas krävs bevis för en livsgemenskap som kännetecknas av viss stabilitet och att de villkor som uppställs i artikel 1.2 c i bilaga VII till tjänsteföreskrifterna är uppfyllda, bland annat att det ska vara omöjligt för paret att ingå äktenskap. Det är endast för det fall att samtliga villkor som anges i sistnämnda bestämmelse är uppfyllda som andra samlevnadsformer än äktenskap, i enlighet med artikel 1d.1 andra stycket i tjänsteföreskrifterna, ska behandlas som äktenskap. Klaganden har emellertid inte visat att han uppfyller samtliga dessa villkor.
- 36 Vad gäller de påstådda bristerna i domskälen i den överklagade domen anser kommissionen att punkt 47 i den domen varken är tvetydig eller motsägelsefull. I den punkten uppmanade tribunalen till att beakta den rättsliga arten av bandet mellan parterna, det vill säga antingen ett äktenskap som ger rätt till efterlevandepension eller ett partnerskap, såsom framgår av konjunktionen "eller". En tolkning som innebär att tribunalen i den punkten likställde den "efterlevande partnern" med "maken", vederläggs av den överklagade domen i dess helhet.

Domstolens bedömning

- 37 Genom den första grunden har klaganden gjort gällande att domskälen i den överklagade domen är tvetydiga, inkonsekventa och motsägelsefulla. I vissa punkter i den överklagade domen avses nämligen endast gifta personer med begreppet "maken", som förekommer i artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna, medan i andra punkter i samma dom tillämpade tribunalen detta begrepp även på "partnern".
- 38 Det följer av fast rättspraxis att av domskälen till tribunalens domar ska klart och tydligt framgå hur den har resonerat, så att de som berörs därav kan få kännedom om skälen för avgörandet och så att domstolen ges möjlighet att utföra sin prövning (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 oktober 2010, Deutsche Telekom/kommissionen, C-280/08 P, EU:C:2010:603, punkterna 135 och 136, och beslut av den 4 juni 2019, Aldo Supermarkets/EUIPO, C-822/18 P, ej publicerat, EU:C:2019:466, punkt 18).
- 39 Frågan huruvida domskälen i en dom från tribunalen är motsägelsefulla eller otillräckliga är en rättsfråga, vilken som sådan kan åberopas i ett mål om överklagande (dom av den 17 december 1998, Baustahlgewebe/kommissionen, C-185/95 P, EU:C:1998:608, punkt 25, och dom av den 23 januari 2019, Klement/EUIPO, C-698/17 P, ej publicerad, EU:C:2019:48, punkt 29).
- 40 I ansökan till tribunalen åberopade klaganden, i form av en invändning, två grunder avseende att artikel 17 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna är rättsstridig av det skälet att denna artikel dels innehåller ett rekvisit som påstås vara "godtyckligt och olämpligt" för att fastställa huruvida en person har rätt till efterlevandepension, dels strider mot artikel 21 i stadgan och artikel 2 i direktiv 2000/78.
- 41 För att pröva dessa grunder undersökte tribunalen den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet för artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna.

- 42 Härvidlag uppgav tribunalen, i punkt 22 i den överklagade domen, att denna bestämmelse uppställer "dels ett villkor om äktenskaplig status bestående i att den berörda personen ska vara efterlevande make till den avlidne tjänstemannen, dels ett villkor avseende varaktigheten av denna status, nämligen att den berörda personen ska ha varit gift med den avlidne tjänstemannen i minst ett år".
- 43 I punkt 23 i nämnda dom påpekade tribunalen att "bestämmelserna i artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna är klara och precisa och det framgår tydligt av dessa bestämmelser vilka villkor en person måste uppfylla för att kunna beviljas efterlevandepension, nämligen att vederbörande ska ha varit gift i minst ett år med den avlidne tjänstemannen". I punkt 25 i nämnda dom preciserade tribunalen att "[e]nligt såväl den rättsliga definitionen som den gängse innebörden av begreppet 'make', avser detta begrepp en person som formellt har ingått ett civilrättsligt äktenskap erkänt enligt lag, åtföljt av samtliga rättigheter och skyldigheter som följer därav".
- 44 I punkt 29 i den överklagade domen tillade tribunalen även att "begreppen 'annan samlevnadsform än äktenskap' och 'samboförhållande' skiljer sig från begreppet 'äktenskap', vars innebörd är tydligt definierad i samtliga medlemsstater".
- 45 I punkt 30 i den överklagade domen fann tribunalen således att de bestämmelser i tjänsteföreskrifterna som är relevanta för tvistens lösning, däribland artikel 17 första stycket i bilaga VIII, "innehåller unionsrättsliga begrepp såsom 'äktenskap' och 'make', vilka enbart avser ett civilrättsligt äktenskap i traditionell mening".
- 46 I dessa olika punkter i domskälen fann tribunalen således att artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna endast är tillämplig på en person som ingått ett civilrättsligt äktenskap erkänt enligt lag.
- 47 I punkt 32 i den överklagade domen ansåg tribunalen emellertid att "unionslagstiftaren inte har agerat på ett godtyckligt sätt genom att begränsa personkretsen av de som kan beviljas efterlevandepension till personer som ingått civilrättsligt äktenskap, samt personer som är registrerade i en stabil samlevnadsform och som inte har möjlighet att ingå äktenskap".
- 48 I punkt 32 i den överklagade domen fann tribunalen följaktligen, tvärtemot vad den slagit fast i punkt 30 i samma dom och utan att motivera sin bedömning i detta avseende, att artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna inte endast avser gifta personer utan även personer som är registrerade i en stabil samlevnadsform.
- 49 I punkt 47 i den överklagade domen påpekade tribunalen även att punkt 22 i samma dom gav vid handen att "efterlevandepension inte grundar sig på förlusten av den avlidne tjänstemannens inkomst, utan på den rättsliga arten av de band som förenar tjänstemannen med hans eller hennes efterlevande make eller partner".
- 50 Under dessa omständigheter framgår det inte på ett klart och begripligt sätt av domskälen i den överklagade domen hur tribunalen resonerade när den fastställde vilka personer som omfattas av tillämpningsområdet för artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna.
- 51 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 50 i sitt förslag till avgörande har frågan om den personkrets som omfattas av denna bestämmelse ett nära samband med frågan huruvida de i sammanhanget aktuella situationerna är lika, vilken måste besvaras i samband med prövningen av huruvida nämnda bestämmelse är förenlig med principen om icke-diskriminering.

- 52 Med beaktande av den rättspraxis som det erinrats om i punkterna 38 och 39 ovan, kan det konstateras att tribunalen åsidosatte sin motiveringsskyldighet eftersom domskälen i den överklagade domen inte gör det möjligt dels för klaganden att förstå tribunalens resonemang avseende tillämpningsområdet för artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna, dels för domstolen att kunna göra sin prövning.
- 53 Av det ovan anförda följer att överklagandet ska bifallas med stöd av den första grunden och att den överklagade domen ska upphävas. Det saknas således anledning att pröva den andra grunden för överklagandet.

Talan vid tribunalen

- 54 Enligt artikel 61 första stycket andra meningen i domstolens stadga kan domstolen, om den upphäver tribunalens avgörande, slutligt avgöra ärendet om detta är färdigt för avgörande.
- 55 Så förhåller det sig i förevarande fall.

Upptagande till prövning

- 56 I sitt svaromål till tribunalen gjorde kommissionen gällande att de grunder som klaganden anført inte kunde tas upp till prövning av det skälet att de skiljde sig från de grunder som åberopats till stöd för det föregående administrativa klagomålet, och att "regeln om överensstämmelse" mellan ett sådant föregående administrativt klagomål och den påföljande talan därmed hade åsidosatts.
- 57 Vid förhandlingen vid tribunalen den 19 oktober 2017 avstod kommissionen emellertid från att bestrida att dessa grunder kunde tas upp till prövning.
- 58 Under dessa omständigheter saknas anledning att pröva huruvida talan kunde tas upp till prövning vid tribunalen.

Prövning i sak

Yrkandet om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet

– Parternas argument

- 59 Till stöd för sitt yrkande om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet har klaganden för det första gjort gällande att efterlevandepension syftar till att göra det möjligt för en person som har fått ta del av en unionstjänstemans inkomster, under det gemensamma liv som de har delat, att delvis kompensera för den inkomstförlust som orsakats av tjänstemannens bortgång. Klaganden har dock medgett att den omständigheten att den efterlevande maken eller partnern var gift eller registrerad i en stabil samlevnadsform inte nödvändigtvis innebär att vederbörande fick ta del av den avlidne tjänstemannens inkomster under deras gemensamma liv och att vederbörande därför är i behov av en annan inkomst.
- 60 Han har vidare uppgett att så emellertid är fallet när, såsom i förevarande fall, den efterlevande maken eller partnern var beroende av den avlidne tjänstemannens inkomster. Han har således gjort gällande att på grund av hälsoproblem kunde han, från 2013, varken arbeta eller utbilda sig och han var därför helt beroende av N:s försörjning.

- 61 Klaganden har gjort gällande att artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna är rättsstridig, eftersom det däri uppställs som villkor för att efterlevandepension ska beviljas att klaganden ska ha varit gift eller registrerad i en stabil samlevnadsform med den avlidne tjänstemannen i minst ett år. Dessa villkor är godtyckliga och olämpliga med hänsyn till det ändamål som eftersträvas med efterlevandepension. En efterlevande make som har varit gift i ett år och en dag skulle i sådant fall ha rätt till efterlevandepension, medan en efterlevande sambo som under flera årtionden har delat en tjänstemans liv och inkomster inte skulle ha rätt till sådan pension.
- 62 Klaganden har för det andra hävdade att de facto-förhållanden och lagreglerade förhållanden uppvisar flera likheter. Det finns stöd i delar av belgisk doktrin och rättspraxis för att sambor har naturliga skyldigheter gentemot varandra. Att erkänna dessa skyldigheter, som skulle kunna bli civilrättsliga skyldigheter, skulle göra det möjligt att anse att situationen för gifta par är jämförbar med situationen för sambor, åtminstone för det fall att den ena sambon stöttar den andra ekonomiskt under en stabil och varaktig relation, såsom är fallet i förevarande mål.
- 63 Skillnaden mellan hur efterlevande makar och efterlevande sambor behandlas, i enlighet med vad som föreskrivs i artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna, är följaktligen diskriminerande. Härvidlag har klaganden hänvisat till domstolens dom av den 1 april 2008, Maruko (C-267/06, EU:C:2008:179).
- 64 Artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna strider därmed mot artikel 21 i stadgan och artikel 2 i direktiv 2000/78, och följaktligen ska det omtvistade beslutet ogiltigförklaras eftersom det antogs med stöd av sistnämnda bestämmelse.
- 65 Kommissionen och rådet, som intervenerat i målet, har hävdade att överklagandet inte kan vinna bifall på de grunder som klaganden har åberopat.

– *Domstolens bedömning*

- 66 Enligt domstolens fasta praxis innebär principen om icke-diskriminering att lika situationer inte får behandlas olika och att olika situationer inte får behandlas lika, såvida det inte finns sakliga skäl för en sådan behandling (dom av den 20 juni 2019, Ustariz Aróstegui, C-72/18, EU:C:2019:516, punkt 28 och där angiven rättspraxis).
- 67 Frågan huruvida olika situationer är jämförbara ska bedömas med hänsyn till samtliga omständigheter som kännetecknar dem. Dessa omständigheter ska bland annat bestämmas och bedömas utifrån föremålet för och syftet med den unionsrättsakt som medför den ifrågavarande skillnaden i behandling. Dessutom måste principerna och målsättningarna för det område som rättsakten omfattas av beaktas (dom av den 16 december 2008, Arcelor Atlantique och Lorraine m.fl., C-127/07, EU:C:2008:728, punkt 26, och dom av den 6 juni 2019, P. M. m.fl., C-264/18, EU:C:2019:472, punkt 29).
- 68 I förevarande fall förhåller det sig så, att syftet med den efterlevandepension som avses i artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna är att den "efterlevande maken" ska erhålla en ersättningsinkomst, avsedd att delvis kompensera vederbörande för bortfallet av den avlidna makens inkomst.
- 69 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 90 i sitt förslag till avgörande följer det av ordalydelsen i artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna, jämförd med artikel 1d.1 andra stycket i tjänsteföreskrifterna och artikel 1.2 c i bilaga VII till dessa föreskrifter, att det inte uppställs några villkor i fråga om inkomst eller förmögenhet avsedda att styrka att den efterlevande maken inte kan tillgodose sina egna behov utan har varit ekonomiskt beroende av den avlidne, för att efterlevandepension ska beviljas.

- 70 Rätten till efterlevandepension beror i stället endast på den rättsliga arten av de band som binder den berörda personen till den avlidne tjänstemannen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 31 maj 2001, D och Sverige/rådet, C-122/99 P och C-125/99 P, EU:C:2001:304, punkt 47).
- 71 Det villkor som uppställs i artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna för att fastställa den personkrets som omfattas av denna bestämmelse, nämligen att den berörda personen ska ha varit den avlidne tjänstemannens ”make”, innebär således att den som har rätt till efterlevandepension ska ha varit bunden till den avlidne tjänstemannen genom ett civilrättsligt förhållande som har gett upphov till en rad rättigheter och skyldigheter dem emellan.
- 72 I detta hänseende följer det av domstolens praxis att även om de facto-förhållanden och lagreglerade förhållande, såsom äktenskap, kan uppvisa vissa likheter, måste detta inte med nödvändighet leda till att de båda typerna av förhållande likställs (dom av den 15 april 2010, Gualtieri/kommissionen, C-485/08 P, EU:C:2010:188, punkt 75).
- 73 Äktenskapet kännetecknas nämligen av en rigorös formalism och ger upphov till en hög nivå av ömsesidiga rättigheter och skyldigheter mellan makarna, däribland skyldigheten till försörjning och solidaritet.
- 74 Därtill har unionslagstiftaren uttryckligen, under vissa villkor, utvidgat tillämpningen av tjänsteföreskrifternas bestämmelser om gifta personer till att omfatta personer som är registrerade i en stabil samlevnadsform.
- 75 Enligt artikel 1d.1 andra stycket i tjänsteföreskrifterna ska således andra samlevnadsformer än äktenskap behandlas som äktenskap om de uppfyller alla de villkor som fastställs i artikel 1.2 c i bilaga VII. De villkor som föreskrivs i denna bestämmelse avser bland annat att paret kan uppvisa en officiell handling erkänd av en medlemsstat eller av någon behörig myndighet i en medlemsstat, som bekräftar att de lever tillsammans i ett förhållande utan att vara gifta med varandra, samt att paret inte har rättslig möjlighet att ingå äktenskap i en medlemsstat.
- 76 För att en registrerad stabil samlevnadsform ska likställas med ett äktenskap i den mening som avses i tjänsteföreskrifterna, krävs således enligt denna bestämmelse att den tjänsteman som är registrerad i en stabil samlevnadsform uppfyller de lagstadgade kraven i den bestämmelsen.
- 77 Det följer av artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna, jämförd med artikel 1d.1 andra stycket i dessa föreskrifter, att när de villkor som föreskrivs i sistnämnda bestämmelse är uppfyllda kan en tjänsteman som är registrerad i en stabil samlevnadsform göra anspråk på efterlevandepension efter sin partner bortgång.
- 78 Ett de facto-förhållande, såsom ett samboförhållande, uppfyller emellertid inte dessa villkor eftersom det, i princip, inte ger upphov till någon lagreglerad status för de personer som har valt denna form av samlevnad, vilket även generaladvokaten har påpekat i punkt 94 i sitt förslag till avgörande.
- 79 I sin ansökan har klaganden för det första hävdade att situationen för gifta par kan likställas med situationen för sambor, eftersom en del av belgisk doktrin och rättspraxis ger stöd för att erkänna naturliga skyldigheter mellan sambor, vilka normalt sett övergår till att bli civilrättsliga skyldigheter.
- 80 Utan att det är nödvändigt att uttala sig om huruvida det föreligger sådana naturliga skyldigheter enligt belgisk rätt, är det i detta avseende tillräckligt att påpeka att klaganden i vilket fall som helst inte har påstått att enligt nationell rätt ger ett samboförhållande upphov till samma slags skyldigheter som de som följer av ett äktenskap.

- 81 Således kan det inte anses framgå av det åberopade argumentet att unionslagstiftaren inte med giltig verkan kunde besluta att ett visst regelverk skulle gälla för samboförhållanden och ett annat för äktenskap.
- 82 För det andra har klaganden hänvisat till domen av den 1 april 2008, Maruko (C-267/06, EU:C:2008:179), vari domstolen slog fast att bestämmelserna i artiklarna 1 och 2 i direktiv 2000/78 utgör hinder för bestämmelser enligt vilka en registrerad partner, efter den andre partners död, inte har rätt till en efterlevandepension motsvarande den som beviljas äkta makar, trots att registrerat partnerskap, enligt nationell rätt, innebär att personer av samma kön hamnar i en situation som är jämförbar med den som makar befinner sig i med avseende på nämnda efterlevandeförmån, och att det ankommer på den nationella domstolen att pröva huruvida en efterlevande partner befinner sig i en situation som är jämförbar med den som en make eller maka, som har rätt till efterlevandeförmåner enligt det aktuella yrkesbaserade försäkringssystemet, befinner sig i.
- 83 I det mål som avgjordes genom nyssnämnda dom var det emellertid fråga om ett partnerskap som registrerats i en medlemsstat och inte, som i förevarande fall, ett samboförhållande. Av denna dom är det således inte möjligt att dra slutsatsen att samboförhållanden ska likställas med äktenskap vid tillämpningen av artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna.
- 84 Under dessa omständigheter konstaterar domstolen att vad gäller efterlevandepension, är sambor inte i en situation som kan likställas med situationen vare sig för gifta personer eller för personer som är registrerade i en stabil levnadsform och som uppfyller de villkor som krävs för att artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna ska vara tillämplig.
- 85 Den omständigheten att artikel 17 första stycket i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna undantar sambor från sitt tillämpningsområde innebär således inte att denna bestämmelse är uppenbart olämplig i förhållande till det ändamål som eftersträvas med efterlevandepension, och utgör inte heller ett åsidosättande av den allmänna principen om icke-diskriminering.
- 86 Klaganden har även hävdatt att kravet på att äktenskapet ska ha varat i minst ett år för att den efterlevande maken ska kunna beviljas efterlevandepension är godtyckligt, olämpligt och diskriminerande. Efter att ha varit gift under nästan ett år med N borde han således ha rätt till efterlevandepension.
- 87 Härvidlag har kommissionen gjort gällande att kravet på att äktenskapet ska ha varat under en viss minimiperiod vid tidpunkten för tjänstemannens bortgång, syftar till att undvika att äktenskapet endast utgör ett avtal om framtida arv och motiveras snarare av ekonomiska hänsyn än en önskan om ett gemensamt liv. Detta villkor avseende äktenskapets varaktighet gör det bland annat möjligt att bekämpa bedrägerier.
- 88 I detta avseende erinrar domstolen om att principen om förbud mot bedrägeri och rättsmissbruk utgör en allmän unionsrättslig princip som enskilda måste iaktta (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 februari 2018, Altun m.fl., C-359/16, EU:C:2018:63, punkt 49 och där angiven rättspraxis).
- 89 Det kan följaktligen konstateras att unionslagstiftaren, för att bekämpa missbruk eller till och med bedrägerier, har ett utrymme för skönsmässig bedömning när den fastställer vem som har rätt till efterlevandepension. I förevarande fall syftar villkoret att äktenskapet ska ha varat minst ett år för att den efterlevande maken ska beviljas efterlevandepension till att försäkra sig om att förhållandet mellan de berörda personerna var verkligt och stabilt.
- 90 Ett sådant villkor framstår inte som diskriminerande eller uppenbart olämpligt i förhållande till syftet med efterlevandepension.

- 91 Mot bakgrund av samtliga ovanstående överväganden ska klagandens yrkande om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet ogillas.

Yrkandet om ersättning

- 92 Klaganden har gjort gällande att det omtvistade beslutet orsakade honom ekonomisk och ideell skada.
- 93 Domstolen erinrar härvidlag om att i personalmål ska yrkanden om ersättning för ekonomisk eller ideell skada ogillas när de har ett nära samband med de yrkanden om ogiltigförklaring som redan har avisats eller ogillats (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 mars 2001, Connolly/kommissionen, C-274/99 P, EU:C:2001:127, punkt 129).
- 94 I förevarande fall kan det konstateras att yrkandet om ersättning har ett nära samband med yrkandet om ogiltigförklaring.
- 95 Eftersom yrkandet om ogiltigförklaring har ogillats ska även yrkandet om ersättning ogillas.
- 96 Av det ovan anförda följer att talan i första instans ska ogillas i sin helhet.

Rättegångskostnader

- 97 Enligt artikel 184.2 i domstolens rättegångsregler ska domstolen besluta om rättegångskostnaderna när överklagandet bifalls och domstolen själv slutligt avgör saken.
- 98 Enligt artikel 138.3 i rättegångsreglerna, som enligt artikel 184.1 i dessa regler är tillämplig i mål om överklagande, ska vardera parten bära sina rättegångskostnader om parterna ömsom tappar målet på en eller flera punkter. Domstolen får emellertid besluta att en part ska ersätta en del av den andra partens rättegångskostnader, om det framstår som skäligt med hänsyn till omständigheterna i målet.
- 99 Med hänsyn till att den överklagade domen upphävs medan talan i första instans ogillas, ska klaganden och Europeiska kommissionen i förevarande fall förpliktas att bära sina rättegångskostnader avseende förfarandet i första instans och i målet om överklagande.
- 100 I artikel 140.1 i rättegångsreglerna, som enligt artikel 184.1 i dessa regler är tillämplig i mål om överklagande, föreskrivs att medlemsstater och institutioner som har intervenerat ska bära sina rättegångskostnader.
- 101 I egenskap av intervenient i första instans ska rådet således bära sina rättegångskostnader.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

- 1) Den dom som meddelades av Europeiska unionens tribunal den 3 maj 2018, HK/kommissionen (T-574/16, ej publicerad, EU:T:2018:252), upphävs.
- 2) HK:s talan, om ogiltigförklaring av Europeiska kommissionens beslut att inte bevilja honom efterlevandepension och om ersättning för den ekonomiska och ideella skada som han påstår sig ha lidit, ogillas.
- 3) HK, Europeiska kommissionen och Europeiska unionens råd ska bära sina rättegångskostnader avseende förfarandet i första instans och i målet om överklagande.

Underskrifter